

stage story is also due to the peculiarity of the dynamics of the stage experience. In turn, the accuracy of the modality of the emotional reactions recreated by the actor to the circumstances of the life of the person depicted by him is also associated with this peculiarity: the temporary restriction of their vegetative component provides a relatively easy and rapid transition from one emotional state to another, allowing to avoid “superposition” of further emotional reaction to the previous one, which is especially important in conditions of increased “density” of stage time.

Key words: abilities; expression; professionalism; productive functions of emotional memory; personality; actor, director; stage emotions.

УДК 377.091.32:78

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–2.76-79

Лев Законець
Lev Zakopets

УРОК МУЗИКИ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СМАКУ У ДІТЕЙ ЛЬВІВСЬКОЇ СЕРЕДНЬОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МУЗИЧНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ ім. С. КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ

MUSIC LESSONS AS A MAIN COMPONENT OF DEVELOPING CHILDREN'S MUSICAL TASTE IN LVIV SECONDARY SPECIALIZED MUSIC FORDING SCHOOL NAMED AFTER S. KRUSHELNITSKIY

У статті досліджується процес формування музичного смаку у дітей Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької на уроках музики. Подаються рівні розвитку музичного смаку (високий, середній, низький). Розглядається, усвідомлення виразних засобів музики, за допомогою чого композитор досягає естетичного ефекту і те, як музичний образ діє на слухача та встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між емоційним змістом музичного образу і засобами його виразності.

Висвітлено питання навчання дітей у Львівській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті ім. С. Крушельницької таким чином аби учні сприймати музику свідомо, щоб вони її глибше переживали та відчували.

Ключові слова: музичний смак, знання, уміння, сприйняття, музичний образ.

Виникнення у нашій свідомості природних, закономірних асоціацій музики з самим життям, іншими жанрами мистецтва переконує нас у величезних можливостях музичного виховання, яке фактично дає людині ключ до сприйняття, розуміння образного світу прекрасного. Володіння таким ключем – це важлива передумова формування не лише дійсно прекрасного в усіх значеннях, але, що важливо, – формування смаку.

Учні можуть по-справжньому любити серйозну музику, але головне – вони повинні стати культурними слухачами, активно і з цікавістю сприймати музику, виробити своє ставлення до почутого.

Якщо діти чують високохудожню музику, вони нагромаджують досвід переживання і усвідомлення вагомих інтонацій музики різних епох і стилів, у них формуються основи музичного смаку. Набуваючи певних знань, умінь і навичок про музику, школярі залучаються до музичного мистецтва. Потрібно досягти такого ефекту, щоб у процесі музичного виховання набуття цих знань, умінь і навичок сприяло формуванню музичного мислення, уяви, мистецького смаку.

Проблемою становлення музики як мистецтва займалися О. Апраксина, О. Радинова, Г. Лешакова, Е. Рибалкіна, Л. Школяр, А. Юсфін та багато інших учених і педагогів. Проблемою формування музичного смаку займалися Б. Бечак, Л. Дмитрієва, Н. Черноіваненко, Д. Кабалецький, О. Радинова, О. Палаженко та ін. Сьогодні у сучасних школярів є змога вивчати спадщину світової музичної культури, зробити його своїм духовним надбанням.

Проблема розвитку музичного смаку школярів привертає увагу багатьох дослідників. Не дивлячись на велику кількість робіт у цій галузі, вона все ще продовжує залишатися актуальною. Проблема полягає у відсутності музичної культури підрастаючого покоління, а значить і музичного смаку. Зараз люди живуть у такий час, коли музику можна почути практично скрізь. Цьому сприяють радіо, телебачення, а також доступність музичного матеріалу (аудіо, відео).

Разом із цією легкодоступністю відбувається знецінення музики. Вона перетворюється на шум. Люди просто не вміють слухати музику серйозно. Виховання дитячого музичного смаку – питання складне і мало вивчене. Спостерігаючи за дітьми, легко переконатися в тому, що одні з них вважають за краще співати або танцювати, грати на музичних інструментах або слухати музику. Це говорить про різноманітність дитячих смаків, які необхідно постійно розвивати й удосконалювати.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної музикознавчої, педагогічної літератури з вивчення проблеми розвитку музичного смаку дозволив висунути таку гіпотезу: якщо проблема розвитку музичного смаку у школярів така важлива, то необхідно побудувати свою діяльність так, щоб зуміти зацікавити їх високохудожньою музикою через знайомство з різними стилями і напрямками музики.

Низка учених працювали над проблемою розвитку музичного смаку. Особливий внесок зробила В. Шацька [4, с. 54], яка вважала, що музичний смак розуміється, як певний рівень музично-поетичних вистав, який дає змогу відзначати і цінувати прекрасне в музиці, тобто її ідейність і змістовність, правдивість і щирість відчуттів, яскравість і переконливість музичних образів і всіх виразних засобів музичного твору. На основі цих вмінь активного сприйняття і першої критичної думки з'являється великий інтерес і задоволення від достовірно художньої музики у всіх її видах, включаючи і образи народної творчості, і доступні твори великих композиторів минулого, і найрізноманітнішу за жанрами, але високоякісну музику сучасних авторів.

Виховання активного слухача музики пов'язано з двома основними моментами: необхідністю організації всіх умов для активного сприйняття музики та розвитком потреби естетичної думки, без наявності якої не можна уявити собі слухача, що має свої вимоги до музики, своє ставлення, свої смаки.

В умовах музично-просвітницької роботи серед учнів Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької сприйняття музики не може формуватися самостійно. Дітям особливо необхідні художня і педагогічна допомога, керівництво вчителів. Потрібна науково-дослідна і експериментальна робота і педагогів, і психологів, і музикантів, щоб перевірити правильність шляхів допомоги у становленні відповідного сприйняття музики.

У вихованні музичного смаку значне місце займають літературно-музичні теми, де у зв'язку з бесідою про творчість якого-небудь письменника або поета показується віддзеркалення його творчості в музиці. Музичні інтереси молодших класів мають свої особливості і труднощі. Молодші школярі хочуть знати і розуміти музику, але, в більшості випадків, не мають достатніх навиків слухати і сприймати її. Звідси велике прагнення до читання книг про музику і до лекцій. Зазвичай перші ж кроки справжнього спілкування з музикою викликають дуже великий інтерес до неї і прагнення глибше проникнути в різні сфери музичного мистецтва.

Н. Брюсова, вважає, що певні знання і уміння, все те нове, що відкриває школа дитячому розуму, повинні приходити дітям в живому вигляді, таким, яким усе це приходить до нас у житті. Треба, щоб, проникаючи в ці незнайомі ще розуму речі, відчуття дітей розкривалося для життя як можна повніше, щоб широкий, багатозвучний світ розкривався перед ними і щоб

вони, через ці нові знання, входили в нього всією своєю життєвою істотою, радіючи життю. І цьому може найкраще допомогти музика [2, с. 75].

В. Багадуров, Т. Беркман, Д. Локшин, М. Румер уважали, що освоєння музичних творів передбачає повноцінне їх сприйняття, тобто слухання і розуміння [5, с. 35].

На жаль, до цього часу питанню сприйняття в нашій музично-педагогічній практиці приділяється недостатня увага, особливо на перших етапах музичного виховання. В той же час не можна успішно займатися жодною музичною діяльністю, якщо не розвинене сприйняття. Виховання сприйняття може бути здійснене лише при постійній керівній ролі вчителя. Що ж потрібно зробити для того, щоб навчити школярів розуміти і любити музику? Любити музику – означає випробовувати потребу в спілкуванні з нею, переживати її, тобто переживати радість, хвилювання, сум, слухаючи її. Розуміти ж музику – означає сприймати її свідомо, вслухатися в її зміст і форму. Слід відзначити, що поняття “любити” і “розуміти” музику часто ототожнюються. Інколи вони і протиставляються: “Я музику люблю, хоча її і не розумію”.

Ми у Львівській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті ім. С. Крушельницької вчимо дітей сприймати музику свідомо для того, щоб вони її глибше переживали, відчували. Може виникнути питання: чи обов'язково розуміти музику для того, щоб її любити? Адже ми знаємо безліч таких прикладів, коли слухачі (і дорослі, і діти) дуже мало або навіть нічого про неї не знають, але люблять і переживають музику. Проте можна з упевненістю сказати, що сприйняття яскравіше і свідоміше у тих слухачів, що мають підготовку, мають знання про музику.

Слід звернути увагу на те, що твори, які учні здатні емоційно сприйняти, повинні бути дедалі складнішими і більшими за обсягом. Але буває і так, що досить складні твори глибоко сприймаються слухачами невідповідними. У таких випадках можна з упевненістю сказати, що йдеться про людей в тій чи іншій мірі обдарованих. Недаремно в структуру музичних здібностей видатний учений, професор Теплов уключив не лише слух, але й емоційну чуйність до музики.

Можна виокремити такі рівні розвитку музичного смаку: *високий* – адекватне, естетично-активне досягнення “пікового становлення” в музиці, єдність емоційна і інтелектуальна; точне змістовне висловлення дитиною про сприйняті музичні образи; прагнення сприймати світ музичних образів через взаємозв'язок зі своїм світом; уміння аналізувати, порівнювати музичні образи, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між засобами музичної виразності і емоційним змістом музики; уміння оцінювати сам процес і результат сприйняття музичних образів, здатність уявляти, ототожнювати себе з музичним твором; *середній* – досягнення “пікового” полягання в музиці і розуміння музичних образів має не завжди адекватний характер; усвідомлено сприймаються прості, статичні, однозначні музичні образи; прагнення і готовність сприймати світ музичних образів і свій емоційний світ; аналіз музичного образу відбувається за зразком, відсутня самостійність; уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між музичним чином і засобами виразності; при інтерпретації емоційного змісту музичного образу мова не розгорнута, орієнтована на стандарт; *низький* – відсутній інтерес до сприйняття музичного образу; сприйняття і розуміння музичних образів неадекватне, цілісне, нерозчленоване; спосіб аналізу змісту музичного образу і засобів виразності характеризуються нестійкістю; в пізнанні музичних образів мовні комунікації носять особовий характер, але неадекватні змісту творів і мають слабку емоційну забарвленість.

У процесі спостереження діти з високим рівнем музичного смаку характеризуються цілеспрямованістю, адекватним естетично-активним сприйняттям музики, єдністю емоційного й інтелектуального, диференціацією слухових відчуттів. Внутрішній слух і музичні уявлення пов'язані із здатністю чути і переживати музику в собі.

Учні сприймають, усвідомлюють виразні засоби музики, розуміють, за допомогою чого композитор досягає естетичного ефекту і як музичний образ діє на слухача, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між емоційним змістом музичного образу і засобами його виразності.

Д. Шостакович писав, що любителями і знавцями музики не народжуються, але стають; безнадійних у цьому відношенні людей немає, необхідно пам'ятати, що музичний смак, розуміння музики формується повільно. Збагнути змісту музики може кожен, потрібно лише докласти зусилля, щоб здолати труднощі на початку роботи над собою [5, с. 148].

Музика поширюється в гігантських масштабах за допомогою радіо, телебачення, інтернету, вона стала настільки обов'язковою, що перетворилася на помітний чинник соціального життя, тому про її роль у сучасному суспільстві повинні задуматися представники різних професій, навіть філософи, політики, письменники.

Музика по-своєму формує ціннісні орієнтири суспільства, його ставлення до світу, вчить людей безкорисливо насолоджуватися красою, захоплюватися багатством духовних сил і можливостей людини. В цьому полягає суть естетичної функції.

Отже, потрібно проводити систематичну роботу над формуванням музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку у Львівській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті ім. С. Крушельницької, щоб досягти великих успіхів у музичному розвитку дітей.

Список використаних джерел

1. Апраксина О.А. Методика музикального виховання в школі. М. : Просвещение, 1983. С. 222.
2. Дмитриева Л.В., Черноиваненко Н.М. Методика музикального виховання в школі. М. : Просвещение, 1989. С. 206.
3. Знаменская И.А. Музыкально-языковой словарь и его роль в формировании слушательской культуры школьников. Ростов Н/Д : Изд-во обл. ИУУ, 1990. С. 19.
4. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца. М. : Просвещение, 1984. С. 204.
5. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. М. : Музыка, 1972. С. 383.
6. Петрушин В.И. Музыкальное восприятие как средство изучения личности школьника // Воспр. психол. 1986. № 1. С. 102-104.
7. Юсфин А.Г. Живой организм музыки // Семья и школа. 1991. № 8. С. 42-44.

The problem of developing musical taste of schoolchildren attracts the attention of many researchers. Despite the large number of works in this area, it still remains relevant. The problem lies in the lack of musical culture of the younger generation, and hence the musical taste. People now live at the time when you can hear music almost everywhere. This is facilitated by radio, television, and the availability of music material (audio, video).

The analysis of domestic and foreign musicology, pedagogical literature on the study of the development of musical taste made it possible to put forward the following hypothesis: if the problem of the development of schoolchildren's musical taste is so important, then it is necessary to construct their activities so that they can be interested in highly artistic music through familiarity with different styles and areas of music.

The article examines the process of formation of children's musical taste in Lviv secondary specialized music boarding school named after S. Krushelnytska at music lessons. There are levels of musical taste development (high, medium, low). Consideration of the expressive means of music, through which the composer achieves aesthetic effect and the way the musical image acts on the listener, and establishes the causal relationships between the emotional content of the musical image and the means of its expressiveness.

Also, the article deals with the issues of teaching children in Lviv Secondary Specialized Music Boarding School named after S. Krushelnytska to perceive music consciously, and feel it. In our opinion, if children hear highly artistic music, they accumulate experience and awareness of weighty intonations of music of different eras and styles; the basis for musical taste is formed. Acquiring certain knowledge, skills and habits about music, students are involved in musical art. It is necessary to achieve such an effect that in the process of musical education the acquisition of these knowledge, skills and abilities should contribute to the formation of children's musical thinking, imagination and artistic taste.

Key words: musical taste, knowledge, ability, perception, musical appearance.